

ADVIEZEN

COMITÉ VAN DE REGIO'S

110e ZITTING, 11—13 FEBRUARI 2015**Advies van het Europees Comité van de Regio's — Het trans-Atlantisch partnerschap voor handel en investeringen (TTIP)**

(2015/C 140/02)

Rapporteur: Markus Töns (DE/PSE), lid van het parlement van de deelstaat Noordrijn-Westfalen**Referentiedocument:****I. ALGEMENE OPMERKINGEN**

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

1. herinnert eraan dat de EU meer is dan alleen maar een economische gemeenschap: de EU is ook een gemeenschap van waarden en stelt — zoals in de preambule van het Handvest van de grondrechten van de EU is vastgelegd — „de mens centraal in haar optreden”. De EU draagt bij tot de ontwikkeling van gemeenschappelijke waarden met inachtneming van de grote verscheidenheid aan culturen en tradities van de volkeren van Europa, de nationale identiteit van iedere lidstaat en de bestuurlijke inrichting op nationaal, regionaal en lokaal niveau.
2. Overeenstemming over een TTIP kan de broodnodige prikkel zijn om de economie van Europa weer nieuw leven in te blazen en kan ertoe leiden dat Europa's bbp beduidend toeneemt en dat er nieuwe hoogwaardige banen worden geschapen.
3. De onderhandelingen over het TTIP kunnen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan voor alle bestuursniveaus, van de nationale tot de lokale overheden, bindende regels opleveren. Het TTIP zou dus van toepassing kunnen worden op zo'n 820 miljoen mensen en zou de weg bereiden voor alle toekomstige bilaterale en multilaterale overeenkomsten over handel en investeringen, waaronder de overeenkomst over de handel in diensten (TiSA). Kortom, het gaat hier om onderhandelingen die voor de burgers van de EU en de VS van het allergrootste belang zijn en die daarom op eerlijke en transparante wijze moeten worden gevoerd, waarbij het optimale nut ervan voor die burgers steeds voor ogen moet worden gehouden.
4. Toe te juichen valt dat in de richtsnoeren voor de onderhandelingen erkenning wordt gegeven aan het recht van de onderhandelende partijen om maatregelen goed te keuren, te handhaven en uit te voeren die nodig zijn om legitieme doelstellingen te verwezenlijken waarmee het gemeenschappelijk welzijn is gediend. Daarbij wordt gedacht aan de bescherming van de samenleving, het milieu en de volksgezondheid, de waarborging van de integriteit en de stabiliteit van het financiële systeem, de bevordering van de openbare veiligheid en de bevordering en bescherming van de culturele verscheidenheid.
5. De onderhandelingen over de trans-Atlantische vrijhandelsovereenkomst bestrijken gebieden die onder de bevoegdheid van alle regerings- en bestuursniveaus (waaronder de lokale en regionale overheden) vallen. Gezien deze aanzienlijke regionale en lokale dimensie van het TTIP zou de Commissie het CvdR als orgaan dat in de EU de lokale en regionale overheden vertegenwoordigt, tot de adviesgroep van de Commissie voor het TTIP moeten toelaten om de lokale en regionale overheden een vroegtijdige betrokkenheid bij en participatie in de onderhandelingen te garanderen.
6. Helaas heeft de Commissie het Europees CvdR op dit tijdstip nog niet toegelaten tot die adviesgroep, zoals het wel voor vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties heeft gedaan.

7. De armslag voor regelgeving die landen nu hebben of in de toekomst zullen krijgen om bescherming biedende normen vast te leggen en diensten van algemeen belang te verlenen, moet onverlet blijven. Dit is met name van fundamenteel belang voor openbare voorzieningsbedrijven, omdat deze diensten van algemeen belang verlenen. Het CvdR verwijst in dit verband nadrukkelijk op het in de verdragen vastgelegde beginsel van de vrijwaring van de autonomie van regionale en lokale overheden.

8. Het CvdR verzet zich tegen het voorstel van verdere samenwerking op het gebied van regelgeving, waardoor de handels- en investeringspartner in de prelegislatieve of legislatieve fase van het wetgevingsproces van de EU, de lidstaten en de lokale en regionale overheden een geprivilegieerde inspraak zou krijgen ofwel de mogelijkheid zou krijgen om, door te eisen dat voor vrijhandelswetgeving effectbeoordelingen worden opgesteld, de wetgevingsprocedure te vertragen.

9. Deze overeenkomst dient ondernemingen van elke willekeurige omvang ten goede te komen, en dan vooral kleine en middelgrote bedrijven, die niet over de financiële, juridische of andere middelen beschikken die nodig zijn om met uiteenlopende regelingen en andere handelsbelemmeringen overweg te kunnen.

10. Het TTIP kan een kans zijn om aan de groei en de werkgelegenheid in de EU een impuls te geven, omdat het wederzijdse markttoegang voor de handel in goederen en diensten en voor investeringen en overheidsopdrachten kan bieden, de administratieve rompslomp kan verminderen en non-tarifaire belemmeringen (NTB) kan afbouwen.

11. Bij een gemiddelde douaneheffing van 2 % berust de met name door de Commissie verhoopte impuls voor de groei vooral op de convergentie van regelgeving en de afbouw van NTB.

12. Alleen brengt een overeenkomst met een dermate globale draagwijdte niet alleen kansen, maar ook risico's met zich mee. Daarom is van groot belang dat de democratische participatie en de bevoegdheden van vertegenwoordigers van lokale of regionale overheden onverlet blijven.

13. De Raad heeft terecht besloten om het onderhandelingsmandaat voor het TTIP openbaar te maken. Jammer is wel dat dit besluit pas maanden nadat het al online was gelekt, is genomen en dat er nog steeds vergaande beperkingen op gelden. Die beperkingen zouden dan ook moeten worden teruggedroschroefd om het publiek meer inzage in de stand van de onderhandelingen te bieden.

14. Gezien de draagwijdte van deze overeenkomst tussen de EU en de VS moet de democratische controle op de onderhandelingen te allen tijde worden gewaarborgd. Daarom zouden de Commissie en de lidstaten ook moeten instaan voor een zo groot mogelijke transparantie tijdens de onderhandelingen. In de praktijk komt dit neer op openbaarmaking van alle belangrijke documenten en, waar zulks mogelijk is, de onbelemmerde, tijdige en verifieerbare presentatie van de onderhandelingsrichtsnoeren aan de regionale en lokale overheden, relevante maatschappelijke organisaties en alle burgers van de EU. In dit verband is het een goede zaak dat de lidstaten, die wat de openbaarmaking van onderhandelingsdocumenten bij handelsovereenkomsten betreft bij eenparigheid besluiten, de Commissie begin januari 2015 opdracht hebben gegeven om de initiële teksten van de EU inzake diverse onderhandelingsaspecten openbaar te maken.

15. Het TTIP is een gemengde overeenkomst waarvoor de instemming van het Europees Parlement nodig is en die door alle 28 lidstaten van de EU moet worden geratificeerd. Naar gelang het rechtstelsel van iedere lidstaat moeten niet alleen de nationale parlementen maar ook de regionale besturen (regeringen, parlementen of Kamers) er toestemming voor geven.

16. Nagegaan zou moeten worden of in de overeenkomst tussen de EU en de VS een herzieningsclausule kan worden opgenomen waardoor de gemaakte afspraken eventueel op hun effect kunnen worden getoetst en kunnen worden gewijzigd.

17. Het CvdR vraagt de Commissie om zich met het oog op het TTIP in te zetten voor een op een positieve lijst gebaseerde benadering. Het is tegen een benadering waarvoor van een negatieve lijst en een zogenaamde „ratchet”-clausule wordt uitgegaan.

18. De EU biedt haar burgers veel bescherming. Die bescherming beschouwt het CvdR als een verworvenheid waarvoor het zeker de moeite waard is om op te komen. Daarom dringt het erop aan dat de in de lidstaten geldende wettelijke normen op gebieden als de bescherming van het leven, de veiligheid van producten, de sociale bescherming en de bescherming van gezondheid, milieu, klimaat, levensmiddelen, dieren, consumenten en gegevens, de intellectuele eigendom en de rechten van werknemers onder geen enkel beding naar beneden toe mogen worden bijgesteld, maar dat juist naar een verbetering van die normen moet worden gestreefd. Volgens het CvdR ligt het recht om op deze cruciale gebieden regels uit te vaardigen, alleen bij de daartoe bevoegde instanties van de EU en de lidstaten.

19. De onderhandelende partijen moeten naar de verbetering van die normen streven en zich zo nodig inzetten voor een overname of erkenning van de hogere bescherming die door partnerlanden wordt geboden. Ook wil het CvdR dat die bescherming biedende normen in de toekomst onbelemmerd optimaal kunnen worden toegepast en dat er een regeling wordt getroffen waardoor die normen kunnen worden aangepast aan de vooruitgang van de wetenschap.

20. Het voorzorgsbeginsel is een van de fundamentele beginselen van de Europese milieu-, gezondheids- en consumentenbescherming en houdt in dat in een vroeg stadium en proactief wordt opgetreden om gevaren voor de gezondheid van mensen, dieren en planten en schadelijke effecten op het milieu te vermijden. Een trans-Atlantische vrijhandelsovereenkomst mag dan ook niet tot gevolg hebben dat het in de EU gangbare voorzorgsbeginsel wordt afgezwakt, vooral als het gaat om het milieu, de gezondheidszorg, de veiligheid van levensmiddelen en consumentenbescherming.

21. Bovendien moet ook over belangrijke detailkwesties van het TTIP tot op het einde toe worden beraadslaagd: het gaat niet aan dat reguleringsvraagstukken achteraf — buiten het democratische wetgevingsproces om — aan speciaal daarvoor opgerichte deskundigengroepen worden overgelaten.

22. Te betreuren valt dat het vertrouwen van Europa's burgers in bindende normen voor gegevensbescherming bij het globale toezicht op en de ontsleuteling en analyse van elektronische communicatie o.m. door het Amerikaanse NSA (nationaal bureau voor de veiligheid) en bevriende geheime diensten van lidstaten van de EU duurzaam is geschonden. Daarom dringt het CvdR erop aan dat de verdragsluitende partijen instaan voor het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en voor de vrijheid en rechten van burgers, ook op het internet.

23. De onderhandelingen over het TTIP moeten beslist aan het sluiten van een alomvattende overeenkomst tussen de EU en de VS over gegevensbescherming worden gekoppeld.

24. De verworvenheden (het „*acquis communautaire*”) van de EU omvatten bindende regels waarin normen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en normen voor de bescherming van de arbeid en de veiligheid van producten zijn vastgelegd. Daarom moet uitdrukkelijk worden afgesproken, ook t.a.v. de verdere onderhandelingen over het TTIP, dat de fundamentele arbeidsnormen van de ILO en de grondbeginselen van de OESO inzake multinationale ondernemingen gehandhaafd blijven.

25. Het CvdR verzet zich ertegen dat bestaande of toekomstige rechten waarmee werknemers worden beschermd, zoals het recht op medezeggenschap en op bedrijfsstatuten, in de zin van het TTIP als NTB worden bestempeld. Ook de regelgeving voor de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid, de vrijheid van collectieve onderhandelingen, de vrijheid van vereniging, het stakingsrecht, minimumlonen en cao's moeten onder de bevoegdheid van de lidstaten blijven vallen.

26. Het is een goede zaak dat „De hoge kwaliteit van de openbare voorzieningen in de EU (volgens het onderhandelingsmandaat) moet worden gevrijwaard, conform het VWEU en met name Protocol nr. 26 betreffende de diensten van algemeen belang, en met inachtneming van de verbintenissen van de EU op dit gebied, onder meer in het kader van de GATS”. Wel moet in dit verband worden gewezen op de gemeenschappelijke bepalingen van het Verdrag betreffende de Europese Unie volgens welke de EU „... de gelijkheid van de lidstaten voor de Verdragen (eerbiedigt), alsmede hun nationale identiteit die besloten ligt in hun politieke en constitutionele basisstructuren, waaronder die voor regionaal en lokaal zelfbestuur.” (artikel 4, lid 2, van het VEU).

27. In beginsel moet worden ingestaan voor de bestuurlijke soevereiniteit van lokale overheden als een kerngebied voor het recht van gemeenten op zelfbestuur. Het moet onbeperkt mogelijk blijven om de verlening van openbare diensten met eigen openbare voorzieningen wanneer dan ook, ook als zij eerst geprivatiseerd zijn, naar gelang van de omstandigheden ter plekke en de wil van de kiezers, weer in gemeentelijke sferen te trekken.

28. Wat beslist niet uit het oog mag worden verloren, is dat de Commissie geen onderhandelingsmandaat heeft dat verder reikt dan hetgeen verdragsrechtelijk is toegestaan. Dit houdt in dat de bescherming die lidstaten voor aangelegenheden van algemeen belang bieden, in acht moet worden genomen.

29. Volgens punt 20 van het onderhandelingsmandaat moeten „Bij de uitoefening van overheidsgezag verleende diensten ... van de onderhandelingen worden uitgesloten.” Het CvdR wil dan ook dat onomstotelijk wordt vastgesteld dat niet wordt onderhandeld over diensten die volgens de rechtspraak van de betreffende verdragsluitende partij, resp. van het betreffende lid als overheidsdiensten worden aangemerkt.

30. Het CvdR wil weten of met de in punt 19 van het onderhandelingsmandaat genoemde „openbare voorzieningen” wordt bedoeld op voorzieningen die volgens de rechtspraak van de betreffende verdragsluitende partij, resp. van het betreffende lid onder specifieke regelgevende stelsels ressorteren of waaraan specifieke verplichtingen zijn verbonden, die aan de nationale, regionale of lokale dienstverlener zijn opgelegd omdat daarmee het algemeen belang moet zijn gediend. Mogelijke voorbeelden van dergelijke voorzieningen zijn de levering van water en energie, de verwerking van afval en afvoerwater, reddingsdiensten, de gezondheidszorg en sociale voorzieningen, lokaal openbaar vervoer, woningbouw, stadsbouw en stedelijke ontwikkeling.

31. De Commissie zou voor de openbare voorzieningen van punt 19 van het onderhandelingsmandaat een horizontale uitzondering moeten maken op alle verplichtingen die voortvloeien uit het beginsel van de markttoegang en de behandeling van ingezetenen. Ook zou in het geval van overheidsdiensten voor de verdragsluitende partijen een voor alle sectoren en bestaande en toekomstige maatregelen geldend voorbehoud moeten worden gemaakt, met dien verstande dat het aantal diensten en dienstverleners wordt beperkt, dat aan dienstverleners speciale verplichtingen worden opgelegd en dat voor de verlening van diensten van algemeen belang regels worden uitgevaardigd.

32. Verdere openstelling van met name gemengd gefinancierde opleidingen, o.a. op het gebied van voorschoolse opleidingen, school en hogeschool, volwassenenonderwijs en levenslang leren, acht het CvdR onnodig, omdat er in de multilaterale GATS-overeenkomst al tal van verschillende liberaliseringsverplichtingen voor diensten zijn vastgelegd.

33. Het CvdR is ingenomen met het verslag dat de Commissie na de door haar georganiseerde uitvoerige openbare raadpleging over de ISDS heeft uitgebracht, omdat hiermee opnieuw een belangrijke bijdrage is geleverd aan de pogingen van zowel de VS als de EU om de onderhandelingen over het TTIP transparanter te maken en belanghebbenden in brede kring de kans te geven om hun stem te laten horen. De Commissie moet in het licht daarvan — en gezien de 150 000 reacties, waarbij door velen de ISDS van de hand is gewezen — de uitkomst van die raadpleging beslist laten meewegen in haar uiteindelijke analyse van dit onderdeel van de overeenkomst. Ook is het CvdR ermee ingenomen dat de nieuwe Commissie niet zal aanvaarden dat de rechtspraak in de lidstaten door bijzondere regelingen voor klachten van investeerders aan banden wordt gelegd, en dat de rechtsstaat en de gelijkheid van iedereen voor de wet ook in deze context van kracht moeten zijn.

34. Het CvdR staat pal achter de Commissie als het erom gaat nieuwe voorstellen in te dienen waardoor de ISDS transparanter en eerlijker wordt gemaakt.

35. Het CvdR wijst met nadruk op de hoge risico's die verbonden zijn aan regels om investeerders te beschermen en systemen om geschillen tussen de EU en de VS te beslechten waarmee de gewone rechtspraak wordt omzeild. Daarom moet een en ander van de hand worden gewezen. De verworvenheden van de EU-wetgeving mogen niet door een trans-Atlantische vrijhandelsovereenkomst op losse schroeven worden gezet. Het CvdR gaat ervan uit dat de speelruimte van de EU en de parlementen en regeringen van de lidstaten gegarandeerd is, dat de mogelijkheden tot democratische beïnvloeding door hun burgers gewaarborgd zijn en dat investeringsgeschillen door nationale rechterlijke instanties worden beslecht.

36. Politieke en bestuursrechtelijke maatregelen die in toepassing van democratie en rechtsstaat tot stand zijn gebracht en daar hun legitimiteit aan ontleen, mogen niet weer door een scheidsgerecht ter discussie worden gesteld en/of achteraf het voorwerp worden van eisen tot schadevergoeding. De in het TTIP opgenomen bepalingen om investeerders te beschermen, mogen onder geen enkel beding leiden tot rechtstreekse of indirecte inmenging in het recht van overheden om regels uit te vaardigen.

37. Wettelijke regelingen inzake de publiekrechtelijke verantwoordelijkheid voor spaarbanken en provinciale banken mogen door het TTIP of andere handelsverdragen niet op losse schroeven worden gezet. Wettelijke regelingen dienaangaande zijn geen belemmering voor toegang tot de markt en hebben ook anderszins geen discriminerende werking.

38. Momenteel is 85 % van alle openbare aanbestedingen in de EU al toegankelijk voor Noord-Amerikaanse ondernemingen. Andersom is maar 32 % van alle aanbestedingen in de VS toegankelijk voor ondernemingen uit de EU. Het effect van die onevenwichtige verhouding wordt nog eens vergroot doordat op de Amerikaanse staten een opt-in-systeem van toepassing is. Met de nieuwe overeenkomst moet dus worden gestreefd naar gelijke kansen voor beide partijen, wat voornamelijk voordelig zal zijn voor de Europese kleine en middelgrote ondernemingen, die gemakkelijker toegang zullen krijgen tot de openbare aanbestedingen in de VS.

39. Aspecten van het recht inzake de gunning van opdrachten die bepalend zijn voor de normen die — zoals met name blijkt bij de toepassing daarvan op regionaal en lokaal niveau — in acht worden genomen, mogen niet worden aangevochten. Men denke bijvoorbeeld aan arbeidsrechtelijke, sociale of cao-normen of normen waardoor opdrachten bij voorkeur aan milieuvriendelijke of kleine of middelgrote ondernemingen worden gegund. Bedoelde aspecten garanderen dat gunningsbesluiten niet alleen op grond van de beste prijs worden genomen, maar ook op grond van andere criteria, die op sociaal welzijn en duurzaamheid zijn gericht en evenveel gewicht in de schaal kunnen leggen.

40. De Commissie moet tijdens de onderhandelingen over het TTIP op de voet volgen welk lot de normen voor gezondheid en veiligheid op het werk wordt beschoren.

41. Feitelijke bestanddelen voor uitzonderingen op de rechtsregels van de EU voor aanbestedingen zoals die destijds in de richtlijnen inzake overheidsopdrachten en concessies zijn vastgelegd (drempelwaarden, interne aanbestedingen, samenwerking tussen gemeenten, sectorgebonden uitzonderingen die bijvoorbeeld voor waterbedrijven of reddingsdiensten worden gemaakt) moeten worden gewaarborgd.

42. Het valt toe juichen dat voor het eerst in een vrijhandelsovereenkomst van de EU een hoofdstuk aan het midden- en kleinbedrijf wordt gewijd. Ook is het een goede zaak dat het TTIP tot doel heeft om vooral kleine en middelgrote ondernemingen in de toekomst toegang tot markt en handel te bieden en investeringen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan te vergemakkelijken, vooral door de opheffing van — met name voor die ondernemingen bezwarende — NTB. Ook de vergroting van de rechtszekerheid, vooral voor kleine en middelgrote ondernemingen uit de dienstensector, en de versterking en bescherming van de intellectuele- en industriële-eigendomsrechten zijn gunstig voor het midden- en kleinbedrijf.

43. Het CvdR is bezorgd dat de verschillende voorschriften inzake milieubescherming, sociale bescherming van werknemers, overheidssteun, octrooi-procedures, energie, enz. ertoe leiden dat productie- en andere activiteiten van verschillende ondernemingen uit de EU worden verplaatst naar de VS, als gevolg van de lagere kosten, bijvoorbeeld van energie en de financiering van hernieuwbare hulpbronnen, de CO₂-uitstoot, de sociale normen voor werknemers, maar ook op het gebied van onderzoek en ontwikkeling, met name dankzij de snellere octrooi-procedures.

44. Juist kleine en middelgrote ondernemingen staan vaak huiverig tegenover handel met Noord-Amerikaanse tegenhangers vanwege de naar verhouding hoge kosten en uitgaven die verbonden zijn aan douanerechten en overmatige administratieve formaliteiten (zoals testprocedures en attesten die moeten worden voorgelegd). De EU telt ruim 20 miljoen kleine en middelgrote ondernemingen die goed zijn voor twee derde van alle arbeidsplaatsen in de particuliere sector. De voorgenomen afbouw van al dan niet tarifaire belemmeringen voor toegang tot markt en handel zou kleine en middelgrote ondernemingen betere kansen op uitvoer — en dus ook op banengroei — bieden.

45. De meeste lidstaten van de EU verzetten zich tegen het kweken, de invoer en de verwerking van genetisch gemodificeerde organismen (GGO's).

46. De garantie moet worden geboden dat er voor de landbouwsector speciale regelingen worden getroffen om de invoer van bepaalde producten in de EU te verbieden. Het gaat daarbij vooral om producten die niet overeenkomen met de etiketteringsrichtlijn van de EU, producten die uit GGO's zijn samengesteld of daarvan zijn gemaakt, dieren die met groeihormonen zijn behandeld en producten die bestemd zijn voor de handel in levensmiddelen van gekloonde dieren. Idem dito voor levensmiddelen die met in de EU verboden stoffen zijn behandeld of waarbij de etiketteringsinformatie over de bestanddelen tekortschiet.

47. Biologische verscheidenheid is het basiscriterium waaraan voor de handel in levensmiddelen bestemde landbouwproducten moeten voldoen. Het voorgenomen TTIP mag noch een inperking van oud zaai-goed, noch een verarming van onze traditionele cultuurgewassen tot gevolg hebben en mag geen belemmering vormen voor een hoogwaardige en ecologisch verantwoorde landbouw.

48. Er moet een apart hoofdstuk aan geografische aanduidingen worden gewijd, met als doel om regelingen voor de bescherming daarvan in beide rechtsstelsels en een systeem van wederzijdse erkenning van EU- en VS-benamingen op te zetten (o.a. door de specifieke indicatie van het algemene gebruik van een productnaam en/of van de plaats waar het product is geproduceerd) en om de Europese normen te handhaven.

49. Lidstaten, regio's en gemeenten moeten ook in de toekomst nog regelgevende en financiële maatregelen kunnen nemen om de culturele verscheidenheid, de vrijheid en het pluralisme van de media te beschermen of te bevorderen en audiovisuele en andere dienovereenkomstige diensten in stand te houden of verder te ontwikkelen als het doel daarvan is om, ongeacht de gebruikte technologie of het distributieplatform, aan de democratische, sociale en culturele behoeften van een samenleving te voldoen. De soevereiniteit van de lidstaten op het gebied van cultuur en media dient in het onderhandelingsmandaat door een duidelijke uitzondering dienaangaande te worden gewaarborgd.

50. Hopelijk zullen de onderhandelende partijen, in het besef van de wereldwijde gevolgen die deze vrijhandelsovereenkomst zal krijgen, zich uitspreken voor eerlijke en duurzame handelsregels, die niet haaks staan op de inspanningen van zowel de EU als de VS om een ontwikkelingsbeleid voor een verbetering van de situatie in de ontwikkelingslanden te voeren, maar die in de geest van een wereldwijde verantwoordelijkheid en solidariteit met de ontwikkelingslanden worden toegepast.

51. Er moet omvangrijk en vergelijkbaar feitenmateriaal waarin de uitwerking van het TTIP op regionaal, gemeentelijk en lokaal niveau wordt voorspeld, resp. aangetoond, worden verzameld, geanalyseerd, geëvalueerd en onder beheer gehouden, omdat statistieken daarmee beter kunnen worden geëxtrapoleerd en economische prognoses dan beter kloppen. **Extra aandacht moet uitgaan naar de impact van het TTIP op de ultraperifere regio's.** Ook moet een dienovereenkomstige wetenschappelijke studie openbaar worden gemaakt.

Brussel, 12 februari 2015

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's
Markku MARKKULA
